

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут екології
Кафедра екології та менеджменту довкілля

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему:

ЕКОЛОГІЧНІ УМОВИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ВЕЛИКОСОРОЧИНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконала: студентка 4 курсу, групи ДЕ-42
спеціальності: 101 «Екологія»
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Пі автора _____ / Анна ПРОЦЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____ / Ганна ТІТЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / Тетяна МІЛЬКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

В.о. завідувача кафедри _____ / Андрій АЧАСОВ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль _____ / Інна МИРОНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____ / Світлана БУРЧЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА

Інститут: Навчально-науковий інститут екології

Кафедра: екології та менеджменту довкілля

Рівень вищої освіти: бакалавр

Спеціальність 101 Екологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

_____ / проф. Андрій АЧАСОВ
підпис ім'я та прізвище
“ ___ ” _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)**

Анна ПРОЦЕНКО
(ім'я та прізвище)

Тема роботи: Екологічні умови та обмеження повоєнного розвитку
Великосорочинської сільської територіальної громади Полтавської області

керівник роботи Ганна ТІТЕНКО, доцент, канд. географ. наук,
(ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “ ___ ” _____ 2025 року № ___

2. Строк подання студентом роботи 08.05.2025 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити :

1. Розглянути досвід вивчення оцінки екологічних умов та обмежень розвитку територій.
2. Дослідити природні та антропогенні передумови формування екологічної ситуації у Великобичківській громаді.
3. Визначити екологічні обмеження розвитку території та шляхи повоєнного розвитку Великобичківської сільської територіальної громади з використанням методів SWOT-аналізу, цільового аналізу та аналізу зацікавлених сторін.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Проаналізувати засади та досвід оцінки екологічних умов і обмежень розвитку територій.
2	Надати комплексну характеристику природного середовища та екологічного стану громади.
3	Визначити основні наслідки воєнних дій в Україні та прийому внутрішньо переміщених осіб для екологічної ситуації у громаді.
4	Виділити наявні та потенційні екологічні обмеження для подальшого розвитку території.
5	Запропонувати напрями просторового планування та заходи з екологічної безпеки й сталого розвитку громади.

5. Дата видачі завдання _____

Студент

і

Анна ПРОЦЕНКО

ім'я і прізвище

Керівник роботи

посада, ім'я і прізвище

Ганна ТІТЕНКО

АНОТАЦІЯ

**ЕКОЛОГІЧНІ УМОВИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ
ВЕЛИКОСОРОЧИНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Анна ПРОЦЕНКО

Кваліфікаційна робота «Екологічні умови та обмеження повоєнного розвитку Великосорочинської сільської територіальної громади Полтавської області» містить 53 сторінок основного тексту, 3 розділи, 3 таблиці, 10 рисунків, 18 використаних джерел.

Мета роботи. Встановити екологічні умови та визначити природні й техногенні обмеження, що впливають на повоєнний розвиток Великосорочинської сільської територіальної громади та розробити практичні рекомендації щодо сталого просторового планування та використання природних ресурсів у післявоєнний період.

Актуальність теми. У післявоєнний період місцеві громади мають бути рушіями відновлення України через відновлення економіки, покращення якості життя та збереження довкілля. Тому дослідження екологічних умов та обмежень повоєнного розвитку Великосорочинської сільської територіальної громади громади, яка до того ж прийняла значну кількість внутрішньо переміщених осіб, є вельми актуальним, адже торкається гострих питань безпеки та ефективного управління ресурсами у післявоєнний період.

Об'єкт дослідження. Великосорочинська сільська територіальна громада Полтавської області.

Предмет дослідження. Екологічні умови та фактори обмеження сталого розвитку громади в контексті повоєнної трансформації.

Методи дослідження. Аналіз та синтез, збір даних у громаді, SWOT-аналіз, цільовий аналіз, аналіз зацікавлених сторін, анкетування.

Результати. Ідентифіковано екологічні проблеми та потенціал території, визначено екологічні обмеження, сформульовано рекомендації для просторового

планування з урахуванням безпеки, демографічних змін і ресурсного балансу. Результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування для формування стратегій відновлення.

ГРОМАДА, ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ, ЕКОЛОГІЧНІ УМОВИ, ОБМЕЖЕННЯ РОЗВИТКУ, СТАЛИЙ РОЗВИТОК, ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ, SWOT-АНАЛІЗ, ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ.

ABSTRACT

**ENVIRONMENTAL CONDITIONS AND POST-WAR DEVELOPMENT
CONSTRAINTS OF THE VELYKOSOROCHYNSKA RURAL TERRITORIAL
COMMUNITY OF POLTAVA REGION**

Anna PROCENKO

The bachelor's qualification thesis “*Environmental Conditions and Post-War Development Constraints of the Velykosorochynska Rural Territorial Community of Poltava Region*” consists of 53 pages of main text, 3 chapters, 3 tables, 10 figures, and 18 references.

The aim of the study is to identify environmental conditions and determine natural and technogenic constraints affecting the post-war development of the community, and to develop practical recommendations for spatial planning and sustainable resource use.

Relevance of the topic. In the context of Ukraine's post-war recovery, territorial communities play a key role in regional resilience. Assessing ecological restrictions is vital for designing effective local environmental policy.

Object of the study. Velykosorochynska rural territorial community, Poltava region.

Subject of the study. Environmental conditions and constraints of sustainable development in the context of post-war transformation.

Methods. Analysis and synthesis, cartographic and geoinformation analysis, field observations, SWOT analysis, goal analysis, stakeholder analysis.

Results. Key environmental problems and constraints were identified; potential of the area was assessed; recommendations for balanced spatial development and local ecological policy were developed. The outcomes can be used by local authorities in regional recovery strategies.

COMMUNITY, POST-WAR RECOVERY, ENVIRONMENTAL
CONDITIONS, DEVELOPMENT CONSTRAINTS, SUSTAINABLE
DEVELOPMENT, SPATIAL PLANNING, SWOT ANALYSIS, POLTAVA REGION.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ДОСВІД ВИВЧЕННЯ ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНИХ УМОВ ТА ОБМЕЖЕНЬ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	11
1.1. Поняття екологічних умов та екологічних обмежень.....	11
1.2. Підходи до оцінки екологічної безпеки та сталого землекористування.....	11
1.3. Законодавчі та нормативні аспекти екологічного планування в умовах післявоєнного відновлення.....	12
РОЗДІЛ 2 ПРИРОДНІ ТА АНТРОПОГЕННІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ У ВЕЛИКОСОРОЧИНСЬКІЙ ГРОМАДІ.....	13
2.1. Загальна характеристика громади.....	13
2.2. Стан компонентів довкілля	17
2.3. Програма та методи дослідження.....	19
РОЗДІЛ 3 ЕКОЛОГІЧНІ ОБМЕЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ ТА ШЛЯХИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ВЕЛИКОСОРОЧИНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	23
3.1. SWOT-аналіз сучасної екологічної ситуації у Великосорочинській громаді	23
3.2. Цільовий аналіз сучасної екологічної ситуації у Великосорочинській громаді.....	26
3.3. Аналіз зацікавлених сторін у розвитку території Великосорочинської громади.....	32
3.4. Практичне використання результатів.....	37
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	46

ВСТУП

В сучасних умовах України місцеві територіальні громади відіграють ключову роль у відбудові та розвитку регіонів. Великосорочинська сільська територіальна громада Полтавської області не є винятком: на місцевому рівні зосереджено значну відповідальність за забезпечення гідних умов життя населення та відновлення економіки. Соціальна відповідальність місцевої влади і громади проявляється в необхідності одночасно вирішувати нагальні соціальні проблеми та дбати про стан довкілля і сталий розвиток території. Тому тема дослідження, що розглядає екологічні умови та обмеження повоєнного розвитку цієї громади, є надзвичайно актуальною, адже торкається гострих питань безпеки та ефективного управління ресурсами у післявоєнний період. [1]

Одним із ключових аспектів відновлення громади є забезпечення сталого, екологічно збалансованого зростання. Відбудова не повинна здійснюватися ціною виснаження природних ресурсів чи погіршення екологічної ситуації; навпаки, післявоєнний період розглядається як можливість перейти до «зеленого» розвитку з інтеграцією екологічної складової в усі плани відбудови. На національному рівні вже визначено, що стратегічною метою повоєнного відновлення країни є чисте та безпечне довкілля.[2] Це означає, що планування відбудови має бути нероздільно пов'язане з візією сталого майбутнього для наступних поколінь, а цінність і цілісність довкілля повинні мати таке ж значення, як цінність та цілісність суспільства. [1]

Сучасний розвиток Великосорочинської громади відбувається в умовах значних суспільних змін, зокрема через масове переміщення населення. Полтавщина стала одним із тилкових регіонів, що прийняли найбільше вимушених переселенців із зон бойових дій – понад 200 тисяч внутрішньо переміщених осіб знайшли прихисток у Полтавській області. [3] Великосорочинська громада теж відчула цей виклик: у селі Великі Сорочинці було створено центр розміщення переселенців, де тимчасово проживають десятки людей, зокрема літні та родини з дітьми. [4] Приїзд великої кількості ВПО ставить перед місцевою владою завдання

забезпечити цих людей житлом, роботою та соціальною інфраструктурою. Це створює додаткове навантаження на ресурси громади, яке потребує грамотного менеджменту, аби розселення й спорудження нових об'єктів не призвели до екологічних проблем (як-от надмірне навантаження на землю і водні ресурси чи різке зростання кількості відходів).

За таких умов необхідний комплексний підхід до просторового планування території громади, що інтегрує соціальні, економічні та екологічні пріоритети. Експерти наголошують, що будь-які програми та проєкти відновлення мають відповідати критеріям екологічної безпеки, враховувати довкіллі ризики та орієнтуватися на сталий розвиток. [5]

Відповідно, просторове планування у Великосорочинській громаді має здійснюватися з урахуванням потенційних екологічних обмежень – від стану ґрунтів і водних ресурсів до ризиків забруднення та зміни клімату – поряд із потребами економічного розвитку. Лише за умови такого збалансованого підходу можна забезпечити довготривалу стійкість громади, безпечне довкілля для життя мешканців і раціональне використання природних ресурсів у повоєнний період.

Відповідно до поставленої проблеми **мета даної роботи** – встановити екологічні умови та визначити природні й техногенні обмеження, що впливають на повоєнний розвиток Великосорочинської сільської територіальної громади та розробити практичні рекомендації щодо сталого просторового планування та використання природних ресурсів у післявоєнний період.

Об'єкт дослідження – територія Великосорочинської сільської територіальної громади Полтавської області в умовах післявоєнного відновлення.

Предмет дослідження – екологічні умови (стан довкілля, природні ресурси, рівень антропогенного навантаження) та фактори обмеження сталого розвитку громади в контексті повоєнної трансформації просторового середовища та соціальної інфраструктури.

Завдання роботи:

- Проаналізувати засади та досвід оцінки екологічних умов і обмежень розвитку територій.

- Надати комплексну характеристику природного середовища та екологічного стану громади.
- Визначити основні наслідки воєнних дій в Україні та прийому внутрішньо переміщених осіб для екологічної ситуації у громаді.
- Виділити наявні та потенційні екологічні обмеження для подальшого розвитку території.
- Запропонувати напрями просторового планування та заходи з екологічної безпеки й сталого розвитку громади.

Методи дослідження:

- Аналіз та синтез – для узагальнення теоретичних підходів до оцінки екологічних умов.
- Картографічний метод та геоінформаційний аналіз (ГІС) – для візуалізації екологічного стану та ризиків.
- Метод польових спостережень та локальних обстежень – для виявлення екологічних проблем на місцевості.
- Екологічне зонування – для виділення територій з різним ступенем екологічного навантаження та обмежень.
- SWOT-аналіз – для оцінки сильних та слабких сторін громади у контексті повоєнного відновлення.
- Цільовий аналіз - для екологічної оцінки в тих випадках, коли оцінка впливу на довкілля ускладнена внаслідок недостатності інформації щодо виникнення впливів на довкілля.
- Метод аналізу зацікавлених сторін – для вивчення громадської думки та визначення пріоритетних напрямів екологічної політики на місцевому рівні.

Гіпотеза дослідження полягає у врахуванні екологічних умов і обмежень при повоєнному просторовому плануванні Великосорочинської громади дозволить уникнути деградації природного середовища, забезпечити безпечне проживання населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, та створити передумови для сталого розвитку території.

РОЗДІЛ 1. ДОСВІД ВИВЧЕННЯ ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНИХ УМОВ ТА ОБМЕЖЕНЬ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

1.1. Поняття екологічних умов та екологічних обмежень

У зв'язку з повномасштабною війною, українські території зазнають значних екологічних, соціальних і економічних втрат. У цьому контексті відновлення територій набуває особливої актуальності. Науковці активно досліджують питання екологічної оцінки, сталого розвитку та територіального планування, про що свідчать численні публікації [12], [13], [14]. Ці дослідження охоплюють концепції сталого землекористування, аналіз техногенних ризиків і підходи до екологічного управління у післявоєнний період.

Вивчення екологічних умов та обмежень перед початком відновлювальних процесів дозволяє формувати науково обґрунтовані рішення для сталого розвитку, змінювати застарілі механізми управління та враховувати вплив антропогенних чинників.

Під поняттям "екологічні умови" розуміють сукупність природних, біологічних і антропогенних факторів, що впливають на існування, розвиток та функціонування організмів, екосистем і людських спільнот на певній території. До таких умов належать абіотичні чинники (клімат, рельєф, ґрунти, водні ресурси), біотичні взаємодії, а також наслідки людської діяльності [15].

Екологічні обмеження, визначаються як механізм регулювання взаємодії суспільства з довкіллям з метою досягнення екологічної безпеки. Це сукупність нормативно закріплених вимог, заборон і лімітів, що регулюють використання природних ресурсів і обмежують господарську діяльність, зважаючи на вразливість екосистем та необхідність збереження довкілля. [17]

1.2. Підходи до оцінки екологічної безпеки та сталого землекористування

Для аналізу стану екологічної безпеки Великосорочинської громади використовуються дані з регіональних доповідей, стратегічної екологічної оцінки,

а також інформація з офіційних джерел. Такий комплексний підхід дозволяє об'єктивно оцінити вплив існуючих і потенційних загроз на довкілля, виявити основні напрямки сталого використання природних ресурсів і сформулювати рекомендації для просторового планування.

1.3. Законодавчі та нормативні аспекти екологічного планування в умовах післявоєнного відновлення

Відповідно до Плану відновлення України, території класифікуються за чотирма функціональними типами: території відновлення, полюси економічного зростання, території з особливими умовами для розвитку та території сталого розвитку. Великосорочинська громада, зважаючи на збережені ресурси, активний розвиток сільського господарства, наявність підприємництва та туристичний потенціал, належить до останньої категорії — територій сталого розвитку.[17]

У таких громадах основними завданнями є забезпечення стабільності та створення сприятливих умов для подальшого зростання. Аналітичні матеріали визначають низку інструментів, які сприяють сталому розвитку територій. Зокрема, підтримка бізнесу включає розвиток підприємництва, стимулювання інновацій, створення бізнес-інкубаторів, мікрокредитування, діяльність агентств економічного розвитку тощо. У сфері розвитку людського капіталу ефективними є програми зайнятості, співпраця з освітніми установами, неформальна освіта, а також підтримка креативних індустрій. Щодо підвищення привабливості територій, важливими інструментами виступають розвиток інфраструктури, ревіталізація територій, залучення інвестицій, активна промоція регіону та стратегічне планування. Усі ці заходи мають на меті комплексне зміцнення громади та створення умов для її довгострокового процвітання.[17]

Реалізація цих інструментів дозволить зміцнити потенціал Великосорочинської громади, посилити її екологічну стійкість та забезпечити довгостроковий соціально-економічний розвиток.

РОЗДІЛ 2 ПРИРОДНІ ТА АНТРОПОГЕННІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ У ВЕЛИКОСОРОЧИНСЬКІЙ ГРОМАДІ

2.1. Загальна характеристика громади

Великосорочинська сільська територіальна громада розміщена в центральній частині України в межах Миргородського району Полтавської області. Центром громади є село Великі Сорочинці, відоме завдяки культурній спадщині та щорічному Сорочинському ярмарку.

Площа громади становить 408,3 км², а чисельність населення станом на 01.01.2023 р.— близько 7256 осіб. Громада об'єднує 7 сільських рад, котрі нараховують 21 населений пункт. До громади належать: села Великі Сорочинці, Велика Обухівка, Панасівка, Сакалівка, Великий Байрак, Довгалево, Цисево, Ковалівка, Савинці, Зелений Кут, Олефірівка, Семеренки, Солонці, Бессараби, Коптів, Мареничі, Полив'яне, Іващенко, Купівщина, Радченки, а також селище Декабристів. [6]

Громада має потужний сільськогосподарський потенціал та спеціалізується на таких напрямках АПК як рослинництво (зернові та технічні культури) та тваринництво.

Клімат території помірно-континентальний. Середня температура повітря в громаді протягом року: влітку +16,5 °С, взимку –6,1 °С. Природні особливості громади формуються завдяки її розташуванню в лісостеповій географічній зоні Придніпровської низовини. Це визначає м'який клімат, без значних перепадів температури. Річна кількість опадів сягає 494 мм.[9] Переважно територія громади належить до зони з недостатнім зволоженням.

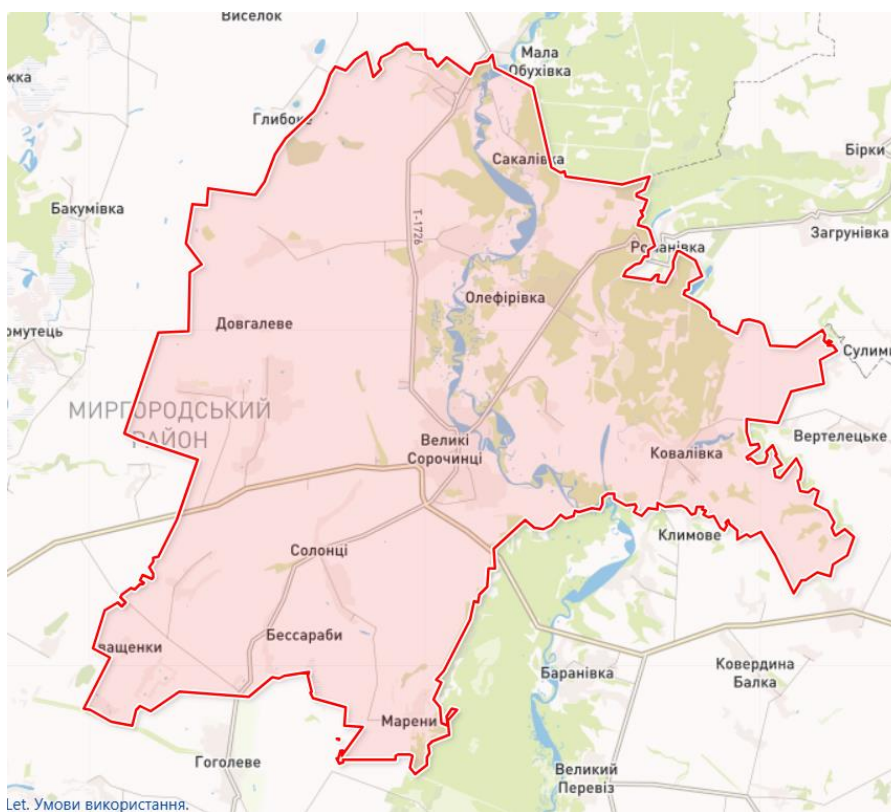

Рис.1.1 Великосорочинська громада

На території Великосорочинської громади переважають три основні типи ґрунтів: чорноземи глибокі малогумусні, лучні та чорноземно-лучні глибоко-солонцюваті ґрунти, а також сірі опідзолені ґрунти.[7]

Чорноземи глибокі малогумусні займають значну частину площі громади. Вони сформувалися на лесових відкладах, мають добрі фізичні властивості, проте відзначаються дещо зниженим вмістом гумусу порівняно з типовими чорноземами. Лучні та чорноземно-лучні глибоко-солонцюваті ґрунти поширені переважно у знижених місцях рельєфу. Ці ґрунти вимагають врахування особливостей водного режиму під час ведення сільського господарства, однак при належному меліоративному обробітку вони дають високі врожаї. Сірі опідзолені ґрунти розташовані на більш підвищених ділянках. Вони мають середню родючість, характеризуються достатньою потужністю гумусового горизонту і є придатними для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур за умови регулярного внесення органічних і мінеральних добрив.

Таке ґрунтове різноманіття створює сприятливі умови для розвитку аграрного виробництва на території громади та забезпечує основу для стабільного сільськогосподарського потенціалу.

Таблиця 2.1

Характеристика земельного фонду Великосорочинської сільської територіальної громади (станом на 01.01.2023 р.) [16]

Види земельних угідь	Площа, га	Питома вага, %
Загальна площа земель, всього	39803,0	100,0
Сільськогосподарські землі, у тому числі:	28690,5	72,08
- рілля	21726,0	75,73
- багаторічні насадження	183,5	0,64
- сінокосі	3771,9	13,15
- пасовища	1866,2	6,50
Землі лісогосподарського призначення, у тому числі:	6409,7	16,11
- лісові землі	6192,6	96,62
- чагарники	217,1	3,38
Забудовані землі, у тому числі:	1971,4	4,95
- землі житлової та громадської забудови	1432,7	72,67
Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення	1165,9	2,93
Заповідні землі	90,0	0,23
Землі водного фонду	296,8	0,75
Землі історико-культурного призначення	7,7	0,02

На території громади переважають сільськогосподарські підприємства (фермерські господарства, агрофірми). Також є декілька будівельних і

транспортних компаній. Основними напрямками діяльності є вирощування зернових і технічних культур, а також розвиток тваринництва.

Загалом, на території громади зареєстровано 40 юридичних осіб та 170 фізичних осіб-підприємців, які здійснюють підприємницьку діяльність і сплачують податки до місцевого бюджету. Серед провідних аграрних підприємств громади виділяються: АОПП «Великосорочинське», ТОВ «Савинці», Агрофірма «Зоря-Агро», ДП ДГ імені Декабристів. Крім аграрного сектору, в громаді функціонують підприємства інших галузей. Наприклад, ТОВ «ВІКТОРІ-А» займається будівництвом інших споруд. ТОВ «РОАЛ ТРАНС» спеціалізується на вантажних автомобільних перевезеннях. [8]

Територія характеризується достатнім рівнем забезпечення водними ресурсами. Найбільшим водним об'єктом, що знаходиться на території громади, є річка Псел, яка входить до басейну Дніпра. Вона має ліву притоку — річку Грунь-Ташань, до якої, своєю чергою, впадає річка Стеха як ліва притока. Крім річок, територія громади багата на озера, водосховища, ставки, болота, а також прибережні захисні смуги вздовж річок і навколо водойм. Площа водного фонду громади – 296,8 га або 0,75 % території.[9]

У Полтавській області сформовано значний заповідний фонд, однак рівень заповідності між об'єднаними територіальними громадами розподілений нерівномірно. Зокрема, на території Великосорочинської сільської територіальної громади розташовані об'єкти природно-заповідного фонду. Зокрема, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Великий і Малий ліс» площею 90 га, створена відповідно до рішення обласної ради від 27 жовтня 1994 року. Вона відіграє важливу роль у збереженні місцевого біорізноманіття та підтриманні екологічного балансу.. Це становить показник заповідності 0,222.[10]

На території Великосорочинської сільської територіальної громади відповідно до розпорядження голови Полтавської обласної державної адміністрації №529 від 16 липня 2021 року зареєстровано 21 об'єкт культурної спадщини (табл.1 додаток 3). Серед них особливу історичну та культурну цінність становлять окремі пам'ятки, які є знаковими не лише для громади, а й для всієї України. Зокрема, до

найвизначніших належить родинна усипальниця Апостолів, де похований гетьман Лівобережної України Данило Апостол (1654–1734 рр.) — визначна постать в історії української державності. Не менш унікальним є перший в Україні сільський водогін, що демонструє ранній розвиток інженерної інфраструктури на селі й свідчить про прогресивні підходи до благоустрою в минулому. Серед об'єктів, пов'язаних із трагічними сторінками історії, слід відзначити могили жертв нацизму. Крім того, громада зберігає пам'ятники видатним діячам української культури — письменнику Василю Васильовичу Капністу та Івану Самійленку (1864–1925 рр.). Ці об'єкти не лише відображають багату історико-культурну палітру регіону, а й слугують основою для розвитку культурного туризму та патріотичного виховання. [14]

За систематикою фізико-географічного районування України це територія Лівобережноріпівського краю Північнополтавської височинної області (рис.1.1). За агрогрунтовим районуванням України це територія зони лісостепу, а саме Лівобережної високої провінції.

Частина громади розміщена в межах Східноукраїнської нафтогазоносною області. На території громади здійснюють діяльність газовидобувні підприємства, серед яких ТОВ «Східний геологічний союз» та ДТЕК Нафтогаз. Крім газу і нафти серед мінерально- сировинних ресурсів містяться поклади вуглеводнів, пісок, торф, глина.[9]

2.2. Стан компонентів довкілля

Стан навколишнього природного середовища Великосорочинської громади визначається поєднанням природних умов, господарської діяльності та рівня антропогенного навантаження. Основними компонентами, які зазнають впливу, є атмосферне повітря, водні ресурси, ґрунти, а також флора та фауна регіону.

Якість атмосферного повітря на території Миргородського району, до якого входить Великосорочинська громада, у 2022 році загалом оцінювалася як задовільна. За даними Полтавської обласної військової адміністрації, середньорічні

концентрації основних забруднюючих речовин (діоксид сірки, оксиди азоту, пилю) у межах допустимих нормативів, проте в окремих випадках фіксувалися епізодичні перевищення гранично допустимих концентрацій пилю (РДП), зокрема поблизу автошляхів і місць інтенсивної сільськогосподарської діяльності.[11] Значну частину викидів становлять пересувні джерела забруднення, а саме автотранспорт. За даними звіту, у Полтавській області на пересувні джерела припадає близько 70% усіх викидів забруднюючих речовин в атмосферу [11]. Для Великосорочинської громади додатковим чинником є робота сільськогосподарської техніки та потенційні викиди від об'єктів газовидобування.

Основними джерелами водопостачання в громаді є річки Псел, Грунь-Ташань та численні ставки. Водні об'єкти знаходяться під постійним гідрохімічним контролем, результати якого свідчать про задовільний стан поверхневих вод за більшістю показників. Проте у 2022 році в області зафіксовані окремі випадки перевищення вмісту нітратів та фосфатів, що пов'язується із надмірним використанням мінеральних добрив та змивами з орних земель [11]. На території громади відсутні великі промислові підприємства, які могли б здійснювати значне скидання стічних вод. Проте маломасштабні несанкціоновані скиди та забруднення з приватного сектору залишаються потенційною загрозою для якості водних об'єктів.

Ґрунти Великосорочинської громади належать до категорії родючих — це переважно чорноземи. Основними загрозами для стану ґрунтів є їх ерозія, виснаження гумусового шару, забруднення агрохімікатами та залишками пестицидів. За даними Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської ОВА, у 2022 році на території області продовжувалося зниження вмісту гумусу в орних землях, що є загальною тенденцією для сільськогосподарських регіонів [11]. Додаткове навантаження спричиняє інтенсивна техногенна діяльність, зокрема застосування мінеральних добрив без урахування агрохімічного балансу.

Незважаючи на наявність природно-заповідних територій, площа заповідного фонду Великосорочинської громади залишається незначною — лише

близько 90 га, що становить 0,222% від загальної площі. Це значно нижче за середній показник по області [11].

Різноманіття флори й фауни підтримується за рахунок наявності річкових екосистем, лісових масивів та прибережних захисних смуг. Проте загрозу біорізноманіттю становлять порушення екосистем внаслідок інтенсивної господарської діяльності, особливо в аграрному секторі.

2.3. Програма та методи дослідження

Відповідно до мети та завдань дипломної роботи, дослідження було сплановано для проведення у кілька етапів з використанням відповідних методів і з визначенням чітких індикаторів виконання (табл. 2.1).

На підготовчому етапі передбачено визначення об'єкту та предмету дослідження, формулювання мети і завдань роботи, а також збір базової інформації про Великосорочинську сільську територіальну громаду. Індикатором виконання цього етапу стала сформульована структура дослідження та базовий опису громади (розділ 2.1).

На етапі огляду літературних і статистичних джерел було здійснено аналіз наукових праць, нормативно-правових документів, екологічних звітів та статистичних даних про стан довкілля на території громади. Результатом і індикатором виконання стали сформульовані екологічні умови та обмеження розвитку громади (розділ 1.1), перелік законодавчих та нормативних аспектів екологічного планування в умовах післявоєнного відновлення (розділ 1.3) та аналітична довідка про екологічний стан досліджуваної території (розділ 2.2).

Наступним етапом було проведено SWOT-аналіз екологічного потенціалу громади, в межах якого будуть виявлені сильні та слабкі сторони, можливості та загрози для повоєнного відновлення. Індикатором цього етапу стане розроблена та проаналізована таблиця SWOT-аналізу (розділ 3.1).

Під час проведення цільового аналізу було сформульовано екологічні цілі для громади, ідентифіковано основні бар'єри та ризики їх досягнення та визначено

можливі альтернативні сценарії екологічного відновлення. Очікуваним результатом стала матриця цільового аналізу (розділ 3.2).

Таблиця 2.1.

Програма дослідження

№ етапу	Етап дослідження	Зміст робіт	Ресурси	Індикатори виконання
1	Підготовчий етап	Визначення об'єкту і предмету дослідження; Формулювання мети і завдань; Збір базової інформації про громаду	Статистичні дані, офіційні джерела	Сформульовані мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження; базовий опис громади
2	Огляд літературних та статистичних джерел	Аналіз наявних досліджень; Збір екологічних даних по громаді	Наукові публікації, офіційна статистика	Підготовлена аналітична довідка про екологічний стан громади
3	SWOT-аналіз екологічного потенціалу громади	Ідентифікація сильних, слабких сторін, можливостей і загроз	Зібрані екологічні характеристики громади	Побудована таблиця SWOT-аналізу громади
4	Проведення цільового аналізу	Визначення екологічних цілей; Ідентифікація бар'єрів; Оцінка альтернативних сценаріїв	Методичні рекомендації, консультації експертів	Матриця цільового аналізу
5	Аналіз зацікавлених сторін	Визначення груп зацікавлених сторін; Проведення опитування; Аналіз відповідей	Анкети, форми опитування, онлайн-сервіси	Список зацікавлених сторін; результати анкетування
6	Інтеграція результатів аналізів	Систематизація результатів SWOT, цільового аналізу, аналізу зацікавлених сторін	Результати попередніх етапів	Схема екологічних обмежень і можливостей
7	Розробка рекомендацій	Формулювання заходів для екологічно збалансованого розвитку; Пропозиції для місцевої екологічної політики	Рекомендації стратегічного планування	Перелік рекомендацій і пропозицій

На етапі аналізу зацікавлених сторін було передбачено ідентифікацію основних груп стейкхолдерів (мешканці, фермери, представники влади, екологи),

проведення анкетування або опитування та аналіз отриманих відповідей. Індикатором є сформований список зацікавлених сторін і результати анкетування у вигляді діаграм та їх аналізу (розділ 3.3).

Після цього була спланована інтеграцію результатів усіх видів аналізу (SWOT-аналізу, цільового аналізу та аналізу зацікавлених сторін) для формування узагальненої картини екологічних умов та обмежень повоєнного розвитку громади. Підсумком стала схема екологічних обмежень і можливостей.

На етапі розробки рекомендацій було сформульовано практичні заходи щодо екологічно збалансованого відновлення громади та пропозиції для місцевої екологічної політики. Індикатором виконання є перелік конкретних рекомендацій.

У процесі роботи було застосовано сучасні методи аналізу екологічних і соціально-економічних факторів, які дозволяють об'єктивно оцінити стан території громади, виявити сильні та слабкі сторони її розвитку, визначити основні екологічні ризики та пріоритети відновлення.

Відповідно до програми дослідження, на різних етапах роботи використовувались наступні методи.

Етап 1. Підготовчий етап. Методи: аналіз нормативно-правових актів, аналіз статистичних даних, порівняльний аналіз.

На цьому етапі здійснювались збір та первинна обробка інформації щодо об'єкту дослідження, формулювання основних цілей та завдань роботи.

Етап 2. Огляд літературних та статистичних джерел. Методи: аналіз навних публікацій за темою дослідження, критичний аналіз джерел, контент-аналіз. Проводилась систематизація наявної інформації та вивчення реальної екологічної ситуації громади.

Етап 3. SWOT-аналіз екологічного потенціалу громади. Методи: метод стратегічного аналізу (SWOT-аналіз). Здійснювалась оцінка сильних та слабких сторін громади, визначення можливостей і загроз її розвитку з урахуванням екологічних факторів.

Етап 4. Проведення цільового аналізу. Методи: цільовий аналіз, побудова дерева цілей та бар'єрів. Аналізувались екологічні цілі розвитку громади,

визначались перешкоди для їх досягнення за умов обмеженості та недостатності інформації.

Етап 5. Аналіз зацікавлених сторін. Методи: метод аналізу зацікавлених сторін (stakeholders analysis), анкетування, експертне опитування. Проводилась ідентифікація основних груп зацікавлених сторін, збір їхніх думок щодо екологічних проблем та пріоритетів повоєнного розвитку.

Етап 6. Інтеграція результатів аналізів. Методи: синтез результатів, системний аналіз. Було об'єднано результати попередніх методів для комплексної оцінки екологічних умов і обмежень на території громади.

Етап 7. Розробка рекомендацій. Методи: прогностичний аналіз, стратегічне планування. На основі інтегрованих результатів сформульовані рекомендації для екологічно орієнтованого розвитку громади.

Комплексне застосування зазначених методів забезпечує достовірність отриманих результатів і дозволяє розробити обґрунтовані рекомендації щодо екологічно збалансованого розвитку громади у повоєнний період.

РОЗДІЛ 3 ЕКОЛОГІЧНІ ОБМЕЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ ТА ШЛЯХИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ВЕЛИКОСОРОЧИНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. SWOT-аналіз сучасної екологічної ситуації у Великоборочинській громаді

Оцінка екологічної ситуації у Великоборочинській сільській територіальній громаді здійснюється за допомогою SWOT-аналізу, що дозволяє виявити внутрішні переваги та недоліки території, а також зовнішні можливості й загрози, які можуть впливати на її екологічну стабільність та розвиток у повоєнний період.

Серед сильних сторін громади можна відзначити значну площу території та сприятливі природні умови, зокрема м'який клімат, добрі фізичні властивості ґрунтів (особливо чорноземів), а також відносно благополучний стан довкілля. Розвинений аграрний сектор і наявність потужної сировинної бази забезпечують стійкість місцевої економіки. До переваг також належать вільні земельні ділянки, що можуть бути використані для бізнесу та соціальної інфраструктури, наявність корисних копалин (нафта, газ, пісок, глина), активність громади та багата історико-культурна спадщина. Важливою складовою є й освітня та культурна база, що сприяє формуванню людського капіталу.

Проте громада має слабкі сторони, що ускладнюють її сталий розвиток. До них належать недостатня кількість іноземних інвесторів, зниження народжуваності, старіння населення, в тому числі за рахунок внутрішньо переміщених осіб (ВПО), та низький рівень розвитку туристичної інфраструктури. Екологічна складова також потребує уваги: існують проблеми з утилізацією відходів, неякісна питна вода, поганий стан доріг і транспортної інфраструктури, а також відсутність сучасних систем збору та переробки сміття. Низький рівень екологічної освіти та просвітницької роботи з населенням також є серйозним бар'єром для ефективного впровадження екологічних ініціатив.

Таблиця 3.1.

SWOT аналіз екологічного змісту комплексного плану територіального розвитку Великосорочанської громади [9 синім кольором виділено авторські доповнення.]

Сильні сторони	Слабкі сторони
Значна територія громади	Недостатня кількість іноземних інвесторів
Відносно благополучний стан компонентів довкілля	Зниження народжуваності
Добрі фізичні властивості ґрунтів (переважно чорноземи глибокі малогумусні)	Старіння населення та збільшення кількості осіб пенсійного віку (з числа ВПО)
Наявність вільних земельних ділянок для розвитку бізнесу та соціальної інфраструктури	Низький рівень розвитку туристичної інфраструктури
Розвинена аграрний бізнес	Проблеми з утилізацією відходів
Потужна сировинна база на підприємствах та домогосподарствах громади	Неякісна питна вода
Наявність корисних копалин (нафта, газ, пісок, глина)	Поганий стан доріг і транспортної інфраструктури
Активна громада	Низький рівень екологічної освіти та екопросвітництва
М'який клімат	Відсутність сучасних систем збору і переробки відходів
Відсутність великих промислових підприємств	Мала територія ПЗФ
База закладів освіти та культури	
Багата історико-культурна спадщина	
Фінансове забезпечення відплатників податків	
Можливості	Загрози
Державна підтримка сільськогосподарської продукції	Ризик розширення військових дій на території України
Програми підтримки фермерських господарств	Зміна клімату (посушливість влітку та теплі зими)
Розвиток альтернативних джерел енергії	Погіршення економічної ситуації
Популяризація туризму, в т.ч. зеленого	Відтік економічно активного населення
Співпраця з міжнародними організаціями	Старіння населення
Доступ до грантового фінансування	Забруднення довкілля через видобуток нафти та газу
Впровадженні екологічно чистих технологій у сільському господарстві	Забруднення довкілля через неконтрольовану сільськогосподарську діяльність
Залучення жителів громади до еко ініціатив	Забруднення довкілля через збільшення кількості пересувних джерел забруднення
Поповнення кваліфікованих кадрів з числа ВПО в різних галузях	Викиди в атмосферу пов'язані з викидами видобування нафти і газу

Серед можливостей громади – доступ до державних і міжнародних програм підтримки сільського господарства, зокрема фермерських господарств, та розвиток альтернативної енергетики. Перспективним є напрям екотуризму, включно з «зеленим туризмом», а також залучення жителів громади до екологічних ініціатив. Додаткові можливості відкриває співпраця з міжнародними організаціями та участь у грантових програмах. Важливою перспективою є також впровадження екологічно чистих технологій у сільському господарстві та залучення кваліфікованих кадрів серед ВПО.

У свою чергу, загрози включають як глобальні, так і локальні фактори. Розширення військових дій створює безпосередню небезпеку для довкілля та населення. Зміни клімату, зокрема посухи влітку та потепління взимку, можуть негативно впливати на сільське господарство. Економічна нестабільність, відтік економічно активного населення та старіння демографічної структури є критичними соціально-економічними чинниками. Екологічні загрози також включають забруднення, пов'язане з видобутком нафти й газу, неконтрольованою сільськогосподарською діяльністю, зростанням кількості пересувних джерел забруднення, а також викидами в атмосферу.

На наш погляд, щоб використати можливості та мінімізувати ризики, означені у таблиці 1, екологічна складова плану просторового розвитку Великосорочинської сільської територіальної громади має включати такі додаткові аспекти розгляду, як:

- Зонування та оптимізація землекористування
- Створення заповідних природних територій для збереження біорізноманіття.
- Розробка та впровадження системи роздільного збору і переробки побутових відходів, що дозволить зменшити антропогенне навантаження на довкілля та сприятиме формуванню екологічної культури серед населення.
- Відновлення та збереження природних ландшафтів, зокрема захисних лісосмуг, водойм, природоохоронних територій, які відіграють важливу роль у підтриманні екологічного балансу.

- Розширення програм екологічної освіти та просвітництва, особливо для молоді та внутрішньо переміщених осіб, із залученням шкіл, бібліотек, будинків культури та громадських організацій.
- Моніторинг стану довкілля, включаючи якість ґрунтів, води, повітря, з використанням сучасних цифрових технологій та геоінформаційних систем.
- Інтеграція принципів сталого розвитку у місцеву аграрну політику, шляхом стимулювання впровадження екологічно чистих технологій вирощування, органічного землеробства та дотримання сівозміни.
- Підтримка розвитку екологічного туризму (екотуризму) з урахуванням унікальної історико-культурної спадщини та природних особливостей території.
- Упорядкування використання земельних ресурсів, із чітким зонуванням території та збереженням родючих ґрунтів від надмірної або шкідливої експлуатації.
- Розробка механізмів залучення зовнішніх інвестицій та грантового фінансування на реалізацію екологічних проєктів, що сприятимуть оновленню інфраструктури та створенню робочих місць.
- Врахування наслідків воєнних дій для довкілля шляхом інвентаризації потенційно забруднених територій і планування заходів з рекультивації або санації.
- Заохочення використання відновлюваної енергії в інфраструктурі громади.
- Реалізація проєктів поглинання вуглецю, таких як відновлення водно-болотних угідь.

3.2. Цільовий аналіз сучасної екологічної ситуації у Великосорочинській громаді

Для виявлення актуальних екологічних проблем та перспектив розвитку Великосорочинської сільської територіальної громади Полтавської області було проведено соціологічне опитування, у якому взяли участь 74 респонденти. Загальна чисельність населення громади становить понад 7200 осіб, з яких близько 40 %

складає активне населення. Таким чином, співвідношення кількості опитаних до загальної кількості активного населення є достатнім, що дозволяє визнати опитування релевантним. Аналіз відповідей респондентів дав змогу сформуванню цілісного уявлення про екологічну ситуацію в громаді та виокремити напрями, які потребують першочергової уваги.

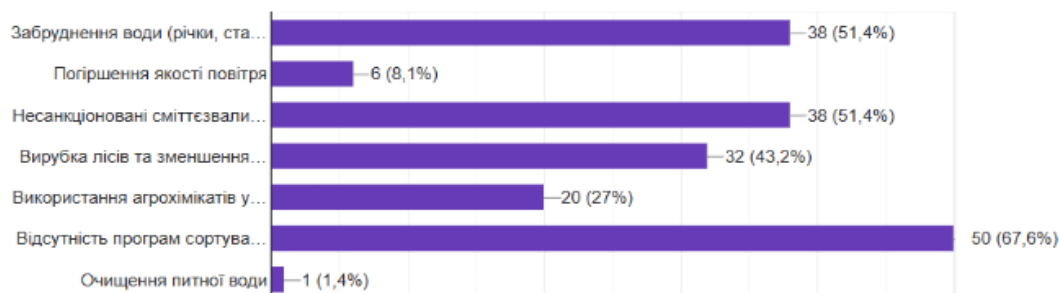
Найбільш гострою проблемою, на думку мешканців, є відсутність належної системи сортування та переробки твердих побутових відходів — цю проблему відзначили понад дві третини опитаних (67,6%). Цей показник свідчить про нагальну потребу у впровадженні сучасної системи управління відходами. Понад половина респондентів (по 51,4%) також наголосили на забрудненні водних ресурсів та наявності несанкціонованих сміттєзвалищ, що вказує на серйозну екологічну загрозу для місцевих водойм і довкілля загалом. Також серед важливих екологічних викликів відзначено зменшення зелених зон (43,2%) та використання агрохімікатів у сільському господарстві (27%).(рис.3.1)

Серед конкретних пропозицій щодо покращення екологічної ситуації в громаді, респонденти найбільш підтримали ініціативу з удосконалення системи збору та переробки відходів (70,3%). Водночас понад половина учасників опитування вважає за необхідне підвищити рівень екологічної обізнаності населення (51,4%) та забезпечити доступ до якісної питної води (51,4%). Значна частина також підтримала ідею активного озеленення територій громади (41,9%).(рис.3.1).

Щодо якості повітря, більшість опитаних (56,8%) вважають, що якість повітря є задовільною і не потребує особливої уваги. Ще 32,4% погоджуються, що існує певна проблема, однак вона не є критичною. Лише 10,8% мешканців громади вважають стан повітря однією з найважливіших екологічних проблем. Це свідчить про те, що наразі забруднення повітря не є актуальним викликом для громади, хоча подальший розвиток сільського господарства або промисловості може змінити ситуацію (рис. 3.2).

Які екологічні проблеми у громаді ви вважаєте найбільш нагальними? (можна обрати декілька варіантів)

74 відповіді

Що ви вважаєте за потрібне зробити для покращення екологічної ситуації у громаді?

74 відповіді

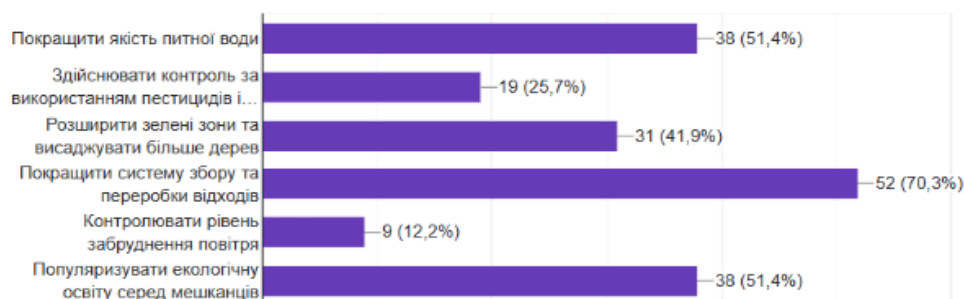

Рис. 3.1 Пріоритетність екологічних проблем у громаді (за відповідями респондентів)

У свою чергу, стан водних ресурсів викликає більше занепокоєння. Понад 94% респондентів визнають існування проблем з якістю питної води, з них 40 осіб (54,1%) вважають це однією з найважливіших проблем. Це свідчить про високий рівень тривоги з цього приводу, який вимагає термінових заходів з модернізації систем водопостачання та контролю якості води (рис.3.2).

Абсолютна більшість респондентів (71,6%) вважає стан водних об'єктів задовільним, але таким, що має проблеми. 23% оцінили ситуацію як погану, а лише 3 особи (4,1%) відзначили дуже добрий стан. Такий розподіл відповідей вказує на потребу в очищенні та екологічному моніторингу місцевих водойм.(рис.3.3)

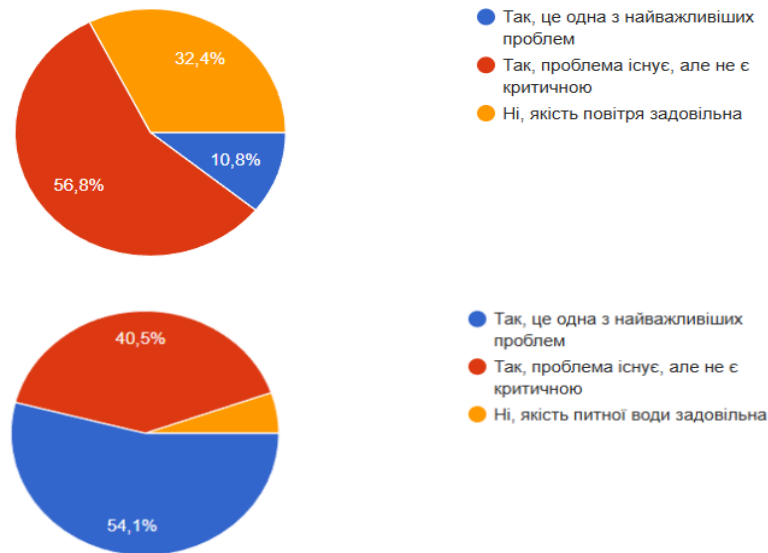

Рис.3.2 Якість атмосферного повітря та питної води (за відповідями респондентів)

Найбільше опитаних (73%) вважають, що зелених зон хоч і недостатньо, але ситуація прийнятна. Лише 17 осіб відповіли, що їх достатньо, тоді як 3 респонденти оцінили ситуацію як критичну. Це свідчить про те, що громада має потенціал для покращення благоустрою та озеленення.(рис.3.3)

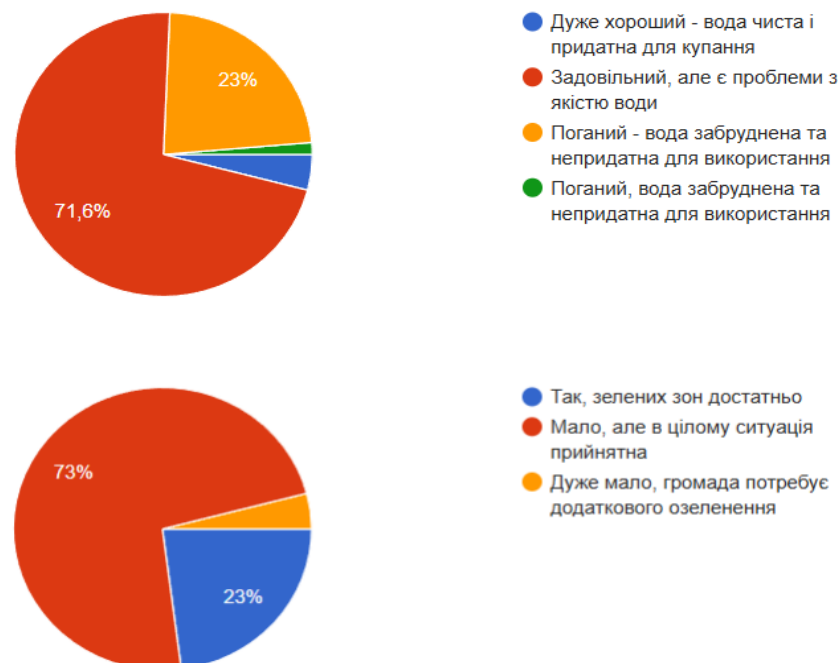

Рис. 3.3 Стан водних ресурсів та зелених зон у громаді (за відповідями респондентів)

Більшість учасників (66,2%) відзначили наявність проблем з ґрунтами: 20,3% вважають ситуацію серйозною, ще 45,9% — контрольованою, але проблемною. Це свідчить про необхідність агроекологічного моніторингу та більш відповідального підходу до землекористування. Питання збереження ґрунтів та впливу агровиробництва на довкілля також отримали широку увагу. Понад половина опитаних визнала, що у громаді зловживають хімічними добривами та пестицидами, що негативно впливає на стан ґрунтів. (рис.3.4)

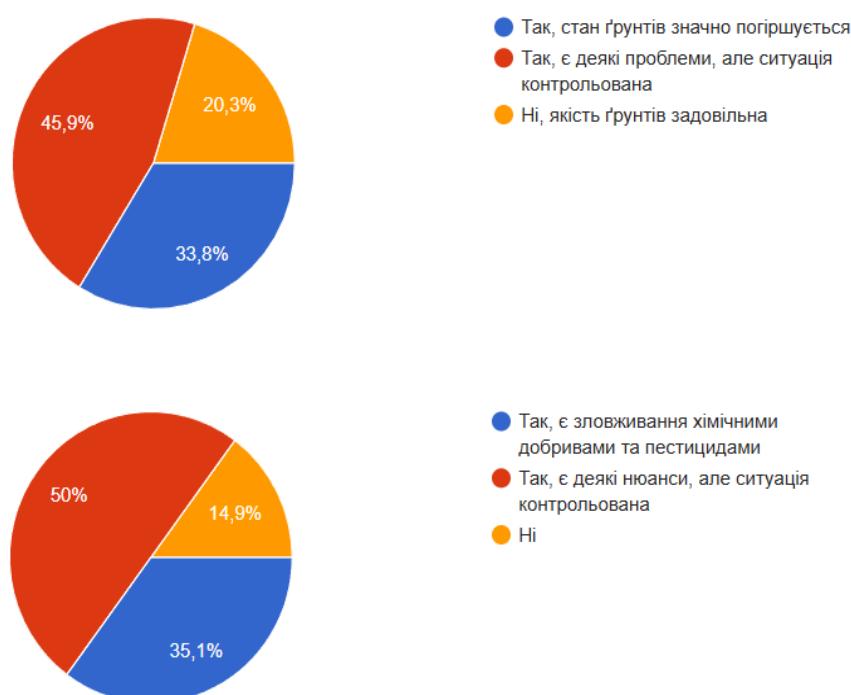

Рис.3.4 Стан ґрунтів (за відповідями респондентів)

Мешканці, 94%, зацікавлені у регулярному або періодичному інформуванні про стан довкілля. Така відкритість громади до інформації є важливою умовою для ефективної екополітики. Дуже позитивною є готовність мешканців брати участь в екологічних ініціативах, зокрема в толоках, висадці дерев та просвітницьких заходах. Близько 95% респондентів підтримують ці дії або висловлюють бажання долучитися за умов належного фінансування.

У питанні стратегічного розвитку громади більшість вбачає перспективу в розвитку агропромислового комплексу (55,4%), зокрема в галузі переробки

сільськогосподарської продукції. Також значна частина населення підтримує розвиток екотуризму(24,3%). Серед пріоритетних галузей промисловості респонденти найчастіше називали харчову промисловість (47,3%) та відновлювальну енергетику(29,7%). (рис.3.5)

Рис.3.5 Перспективні сфери/види промисловості (за відповідями респондентів)

Результати соціологічного опитування, проведеного серед мешканців Великосорочинської сільської громади, виявили ключові екологічні проблеми. Найбільш актуальними є відсутність системи сортування та переробки сміття, забруднення водних ресурсів, проблеми з якістю питної води та деградація ґрунтів через надмірне використання хімікатів. Водночас громада демонструє високу готовність долучатися до природоохоронних ініціатив. Більшість респондентів підтримують розвиток агропромислового комплексу, екотуризму та відновлювальної енергетики як перспективні напрямки економічного зростання. Ці результати підтверджують необхідність комплексної екологічної політики, що включає як технічні рішення, так і просвітницьку діяльність. Органи місцевого

самоврядування мають активніше взаємодіяти з населенням, використовуючи потенціал громади для сталого розвитку.

3.3. Аналіз зацікавлених сторін у розвитку території Великосорочинської громади

Аналізуючи результати першого опитування, ми дійшли висновку про необхідність зосередити увагу на аналізі різних категорій зацікавлених сторін, оскільки перше опитування було загальним. З урахуванням цього ми провели коригування та у квітні 2025 року організували друге опитування методом онлайн-анкетування.

Загалом було отримано 50 відповідей від представників різних соціальних груп. В основному (86%) в опитуванні взяли участь 43 місцевих жителів які постійно проживають у громаді, також серед опитаних є внутрішньо переміщені особи (6%), інші (8%). Результати першого блоку опитування показали, що респонденти представляють різні сфери діяльності: освіта, охорона здоров'я, сільське господарство, приватний бізнес, державна служба.(рис.3.6)

У якій сфері Ви працюєте або навчаєтесь?
50 відповідей

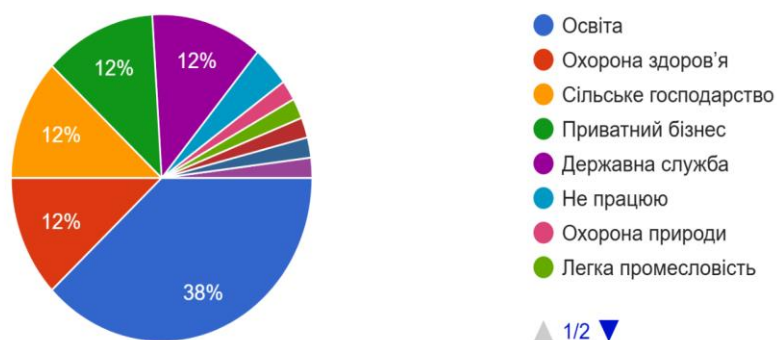

Рис.3.6 Сфери діяльності респондентів

Результати опитування **внутрішньо переміщених осіб (ВПО)** свідчать про загальне занепокоєння станом навколишнього середовища у громаді.

Респондентки (жінки віком від 18 до 60 років) відзначили основні проблеми: забруднення водних ресурсів, неорганізоване поводження з відходами, деградацію ґрунтів і відсутність ефективного екологічного контролю. Серед пріоритетних заходів респонденти назвали впорядкування системи збору та переробки відходів, очищення водних ресурсів, розвиток екологічної освіти та підтримку «зеленого» бізнесу. Молоді учасниці опитування виявили готовність брати участь у заходах за умови належної організації. Повоєнний розвиток, за оцінкою ВПО, призвів до зростання кількості відходів та погіршення інфраструктури. Однією з ключових проблем визначено низький рівень екологічної обізнаності населення, що, на думку респондентів, потребує активної просвітницької роботи. Таким чином, внутрішньо переміщені особи демонструють усвідомлення екологічних викликів та зацікавленість у розвитку сталих екологічних практик у громаді.

У ході проведеного анкетування серед місцевих жителів і внутрішньо переміщених осіб віком до 30 років, виокремили 12 **студентів**. Більшість респондентів оцінюють стан довкілля як задовільний, хоча частина вказала на незадовільний стан. Основними екологічними проблемами визначено забруднення води, проблеми зі сміттям, забруднення повітря та деградацію ґрунтів. Більшість студентів вважають, що через війну стан довкілля погіршився, особливо через збільшення кількості відходів і транспортні викиди. Вони наголошують на важливості розвитку систем збору і переробки сміття, захисту водних ресурсів, екологічної освіти, озеленення та підтримки екобізнесу. Респонденти готові особисто долучатися до екологічних ініціатив. Основними ризиками для довкілля вони вважають зростання кількості відходів, руйнування інфраструктури та зниження екологічної свідомості населення. Пропонують першочергово захищати річки, ліси та зелені зони.

У межах анкетування були опитані **приватні підприємці**, які постійно проживають у громаді. Більшість респондентів — молоді люди віком 18–30 років, переважно жіночої статі. Загальна оцінка стану довкілля серед опитаних здебільшого є задовільною, однак один із респондентів висловив незадоволення станом навколишнього середовища. Основними екологічними проблемами, на

думку підприємців, є забруднення водних ресурсів, проблеми зі сміттям і відходами, деградація ґрунтів, забруднення повітря, знищення зелених зон та відсутність належного екологічного контролю. Більшість респондентів зазначили, що війна суттєво вплинула на екологічний стан, спричинивши зростання кількості відходів і погіршення стану доріг. Для поліпшення екологічної ситуації підприємці вважають за необхідне впорядкувати систему збору та переробки відходів, захистити водні ресурси, розвивати екологічну освіту та підтримувати «зелений» бізнес і екотуризм. Також серед пропозицій відзначено відновлення деградованих земель, розвиток альтернативної енергетики, озеленення територій та контроль за забудовою і використанням природних ресурсів. Готовність особисто брати участь у природоохоронних заходах виявили не всі респонденти: частина готова допомагати за умови належної організації, частина не має такої можливості через особисті обставини. Серед основних ризиків для довкілля підприємці назвали зростання кількості відходів, погіршення якості доріг через військові дії, а також забруднення водних об'єктів. Особливу увагу респонденти звертають на проблеми з річками, озерами та заплавами, деякі з них детально описали катастрофічний стан водойм і наголосили на необхідності більш відповідального підходу до управління водними ресурсами. Загалом результати анкетування свідчать про те, що приватні підприємці усвідомлюють важливість збереження довкілля та готові сприяти його покращенню, хоча й зазначають ряд об'єктивних труднощів для активної участі в екологічних ініціативах.

У процесі анкетування значна частина опитаних респондентів вказали, що їхня професійна діяльність або навчання пов'язана зі **сферою освіти**. Більшість представників освіти оцінили стан довкілля як "задовільний", хоча серед окремих відповідей також траплялися варіанти "важко відповісти" або "незадовільний". Щодо актуальних екологічних проблем, представники освіти найчастіше зазначали: забруднення водних ресурсів, проблеми зі сміттям і відходами, відсутність екологічного контролю. Відповідальність за вирішення екологічних проблем представники освіти готові брати на себе "за умови належної організації". Це загалом відповідає настроям інших респондентів, де участь у

екологічних ініціативах залежить від якості організації процесу. Щодо основних загроз для покращення ситуації в громаді, респонденти наголошували на таких ризиках, як відсутність фінансування, незацікавленість влади, байдужість населення, а також порушення екологічного законодавства.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що погляди представників освіти на екологічні проблеми громади значною мірою збігаються з поглядами інших стейкхолдерів.

Опитані представники **охорони здоров'я** переважно оцінюють стан довкілля в громаді як задовільний, хоча одна респондентка відзначила його як добрий. Більшість зазначила, що погіршення стану довкілля після початку війни вплинуло на якість води, повітря та інфраструктури, що напряму пов'язано з ризиками для здоров'я. Особливу увагу респонденти рекомендують приділити охороні річок та лісів, які є важливими для екологічного балансу громади. У своїх пропозиціях щодо покращення екологічної ситуації вони наголошують на: необхідності впорядкування водопостачання (зокрема в літній період), контролі за незаконною вирубкою дерев, посиленні контролю за забудовою. Як і інші групи стейкхолдерів, медичні працівники вказують на ризики, які можуть перешкодити покращенню екологічної ситуації, серед яких основними є: незаконна вирубка лісу, відсутність системного контролю, брак фінансування та інституційної підтримки. Більшість опитаних висловили бажання отримувати більше інформації про екологічні заходи та проекти громади.

Більшість мешканців громади, зайнятих у **сільському господарстві**, оцінюють стан довкілля як «задовільний» або «добрий». Серед головних екологічних проблем вони виділяють сміття і відходи, забруднення водних ресурсів та деградацію ґрунтів. Це свідчить про усвідомлення небезпек, які супроводжують інтенсивне ведення сільського господарства. Більшість готові брати участь в екоініціативах за умови належної організації. Частина респондентів відзначила погіршення стану довкілля через війну та збільшення населення, зокрема через зростання кількості відходів і погіршення стану доріг. До головних ризиків післявоєнної відбудови віднесли збільшення сміття та забруднення

транспорт. Серед об'єктів, що потребують захисту, — пляжі і водойми. Як пропозиції — вчасне прибирання парків, частіший вивіз сміття і розвиток екологічної освіти. Майже всі бажають отримувати більше інформації про екологічні заходи та проекти громади.

Представники **державної служби** у громаді переважно оцінюють стан довкілля як задовільний, хоча молодші респонденти (віком 18–30 років) частіше дають оцінку «незадовільний». Це свідчить про зростаючу екологічну тривожність серед молоді.

Найбільш актуальними екологічними проблемами державні службовці вважають: проблеми зі сміттям і відходами, забруднення водних ресурсів, знищення зелених зон та лісосмуг, відсутність екологічного контролю, незаконну забудову природоохоронних територій. Більшість респондентів зауважили погіршення стану довкілля після початку війни, зокрема через зростання кількості відходів, забудову зелених зон та забруднення води. Більшість готові брати участь у вирішенні екологічних проблем за умови належної організації. Лише один респондент вказав, що вже активно бере участь в екоініціативах. Інформування про стан довкілля оцінили здебільшого як недостатнє або часткове. Основні ризики повоєнної відбудови, які бачать державні службовці: зростання кількості відходів, забудова зелених зон та прибережних територій, збільшення водоспоживання та забруднення води. Серед об'єктів, які варто взяти під охорону, респонденти назвали річки, парки, ліси та природні водойми. Як шляхи покращення екологічної ситуації пропонують: організацію сортування сміття, посилення контролю за чистотою територій, контроль за стихійними сміттєзвалищами. Головною перешкодою у покращенні екології в громаді вважають байдужість влади та населення. Майже всі респонденти бажають отримувати більше інформації про екологічні заходи та проекти громади.

Аналіз відповідей різних категорій стейкхолдерів – місцевих жителів, внутрішньо переміщених осіб, студентів, приватних підприємців, представників освіти, охорони здоров'я, сільського господарства та державної служби – засвідчив високий рівень занепокоєння екологічним станом території громади. Попри

переважну оцінку стану довкілля як "задовільного", більшість респондентів вказують на нагальні екологічні проблеми. Вплив війни на довкілля відчувається усіма групами. Усі категорії стейкхолдерів висловлюють готовність долучатися до екологічних ініціатив за умови належної організації процесу. Основними перешкодами для покращення стану довкілля респонденти називають брак фінансування, недостатню зацікавленість влади, байдужість населення та відсутність системної екологічної просвіти.

Таким чином, стейкхолдери громади демонструють усвідомлення екологічних викликів, готовність брати участь у заходах із захисту довкілля та висловлюють потребу у посиленні інформаційної підтримки, координації зусиль та забезпеченні реальної участі у формуванні екологічної політики громади.

3.4. Практичне використання результатів

З огляду на просторову нерівномірність розвитку Великосорочинської сільської територіальної громади, було здійснено умовний поділ її території на сім зон. Критеріями поділу стали: інфраструктурний розвиток, населеність, наявність природних ресурсів, характер землекористування та адміністративний устрій (старостинські округи). Такий підхід дозволяє сформувати адресні екологічні рекомендації для кожної зони з урахуванням її специфіки.[16].

Зона 1 – Центральна (с. Великі Сорочинці) ця зона є найбільш заселеною в громаді (понад 2800 осіб), тут зосереджена основна інфраструктура, заклади освіти, медицини, адміністрація. Розвинена житлова забудова та аграрна діяльність. Територією проходить річка Псел, також тут знаходяться лісові угіддя. Особливу увагу заслуговують землі історико-культурного призначення – територія Великого Сорочинського ярмарку (понад 16 га), яка тимчасово не використовується через воєнний стан. Рекомендуємо розробити систему переробки твердих побутових відходів і ліквідувати стихійні сміттєзвалища. Провести еколого-історичну ревіталізацію території ярмарку для підготовки до відновлення його

функціонування. Створити рекреаційні зони та розвивати туризм на базі історико-культурного ресурсу.

Рис.3.7 Зони території Великосорочинської СТГ

Зона 2 – Великообухівський округ (с. Панасівка, с. Сакалівка). Тут розташовано ботанічний заказник місцевого значення «Великий і Малий ліс», що є важливим природоохоронним об'єктом. Рекомендуємо визначити зони з високою природоохоронною цінністю та обмежити господарську діяльність у них та посилити режим заповідності й проводити інформаційні кампанії для місцевого населення. Розвивати зелений туризм, створити екомаршрути та освітні програми.

Зона 3 – Великобайрацький округ (с. Довгалево, с. Цисево, с. Декабристів) територія має виражений аграрний профіль. Більша частина земель використовується під рілля, багаторічні насадження, сінокоси та пасовища. Рекомендуємо впровадження ґрунтозахисних сільськогосподарських технологій,

стимулювання переходу до органічного землеробства, контроль за агрохімічним навантаженням.

Зона 4 – Ковалівський округ (с. Ковалівка) природно цінна зона, де протікають річки Стеха і Грунь-Ташань, а також розташовані лісові масиви. Рекомендуємо моніторинг екологічного стану річок (аналіз води, відстеження забруднень), створення буферних захисних смуг уздовж водойм, залучення місцевих жителів до участі в природоохоронних ініціативах.

Зона 5 – Савинцівський округ (с. Зелений Кут, с. Олешівка, с. Семеренки)

Зона структурно неоднорідна: західна частина використовується під сільське господарство, східна має переважно лісовий характер. Рекомендуємо: для сільськогосподарських земель – підтримка сталого землекористування; для лісової частини – посилення охорони та впровадження еколого-освітніх маршрутів.

Зона 6 – Солонцівський округ (с. Бессараби, с. Коптів, с. Мареничі) малонаселена територія з домінуванням сільськогосподарських угідь, зокрема ріллі та пасовищ. Рекомендуємо впровадження механізмів контролю за родючістю ґрунтів, залучення інвестицій у фермерські господарства, стимулювання відновлення пасовищного господарства.

Зона 7 – Полив'янський округ (с. Іващенко, с. Купівщина, с. Радченки) це найменша й найвіддаленіша територія громади з низькою щільністю населення. Інфраструктура розвинена слабо. Рекомендуємо розвиток дорожньої мережі для покращення зв'язку з центром громади, впровадження мобільних адміністративних та медичних сервісів, підтримка малого підприємництва (зелені садиби, фермерські ініціативи).

Такий підхід дозволяє поєднати екологічну діагностику з реаліями соціально-економічного розвитку кожної територіальної одиниці громади, що є важливим для формування повоєнної стратегії сталого розвитку Великосорочинської СТГ.

ВИСНОВКИ

1. Великосорочинська сільська територіальна громада має загальну площу, яка становить 408,3 км², з яких 72,08% припадає на сільськогосподарські угіддя.

2. Ґрунтовий потенціал громади є високим — понад 70% території вкрито родючими чорноземами, в основному, це глибокі малогумусні чорноземи, лучні солонцюваті та сірі опідзолені, що сприяє розвитку агропромислового комплексу. Проте відбувається зниження вмісту гумусу, що потребує агроекологічного моніторингу та внесення органіки. У структурі землекористування громади 21726 га займає рілля, що складає понад 75% усіх сільськогосподарських земель.

3. Стан атмосферного повітря у 2023 році оцінювався як задовільний, однак понад 70% усіх викидів в області припадає на пересувні джерела, зокрема транспорт. У громаді додатковими джерелами є сільгосптехніка та газовидобуток.

4. Найбільшим природним водним об'єктом громади є річка Псел, площа водного фонду становить 296,8 га або 0,75% від загальної площі. Водні ресурси громади (річки Псел, Грунь-Ташань, озера, ставки) мають потенціал для рекреації, проте у 2023 році зафіксовано перевищення нітратів та фосфатів, що пов'язано з надмірним застосуванням добрив та зливом з орних земель. У громаді відсутні великі промислові підприємства, однак маломасштабні несанкціоновані скиди забруднюють поверхневі води.

5. Площа природно-заповідного фонду громади становить лише 90 га (0,222%), що є значно нижчим за середній рівень області. Це створює загрозу зниження біорізноманіття та вимагає розширення охоронюваних територій.

6. На території громади наявний 21 об'єкт культурної спадщини, серед яких усипальниця гетьмана Данила Апостола має загальнонаціональне значення.

7. За результатами SWOT-аналізу, до найсильніших сторін громади належать висока якість ґрунтів, розвинений аграрний сектор та наявність ресурсної бази (нафта, газ, глина). Найбільш загрозливими екологічними ризиками визначено: відсутність системи переробки відходів, забруднення водних ресурсів, низький рівень екологічної обізнаності населення.

8. За результатами опитування 74 мешканців, головними екологічними проблемами громади названо:

- відсутність системи переробки відходів (67,6%),
- забруднення вод (51,4%),
- зменшення зелених зон (43,2%),
- надмірне використання агрохімікатів (27%).

9. 94% респондентів повідомили про проблеми з якістю питної води, а 54,1% визнали це однією з найважливіших екологічних проблем, що свідчить про необхідність модернізації систем водопостачання. Понад 70% вказали на необхідність впровадження системи очищення води та регулярного моніторингу.

10. Соціальні наслідки війни в громаді значні — понад 200 тис. ВПО розміщені в Полтавській області, десятки з них — у Великих Сорочинцях. Це створює тиск на водні, земельні та побутові ресурси, вимагає нового зонування та будівництва, яке має бути екологічно обґрунтованим.

11. Із 50 опитаних у другому анкетуванні 86% були постійними жителями громади, а решта — ВПО та представники бізнесу, що забезпечило репрезентативність даних.

12. Всі опитані групи стейкхолдерів (держслужбовці, освітяни, фермери, медики, ВПО, підприємці) визнають, що війна негативно вплинула на стан довкілля. Найбільшими ризиками названо зростання кількості відходів, ерозію ґрунтів, забруднення води та руйнування інфраструктурних об'єктів.

13. У цільовому аналізі найважливішими екологічними цілями громада визначила: збереження водних ресурсів, розвиток екотуризму та зменшення забруднення.

14. Більшість населення громади (95%) висловлює готовність брати участь в екоініціативах, включаючи толоки, озеленення, прибирання, але за умови належної організації та інформування. 94% бажають отримувати регулярну інформацію про стан довкілля.

15. Запропоновані практичні рекомендації включають:

- впровадження роздільного збору відходів,

- відновлення захисних лісосмуг,
- перехід до органічного землеробства,
- розвиток екотуризму,
- залучення грантового фінансування та «зеленого» бізнесу.

16. На основі інтегрованого аналізу визначено 9 стратегічних напрямів сталого розвитку, зокрема: зонування землекористування, розвиток ПЗФ, впровадження системи сортування сміття, просвіта та екомоніторинг.

17. Встановлено, що врахування екологічних обмежень під час планування розвитку дозволить громаді уникнути деградації середовища, забезпечити екологічну безпеку для понад 7200 мешканців і створити передумови для сталого майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Принципи повоєнного відновлення природи України - SaveDnipro. SaveDnipro. 2023 URL: <https://www.savednipro.org/povoyenne-vidnovlennya/> (дата звернення: 07.05.2025).
2. Еко відновлення. Стратегії для подолання екологічних наслідків війни. Рубрика. 2024 URL: <https://rubryka.com/blog/eko-vidnovlennya/> (дата звернення: 07.05.2025).
3. Відстоювання прав та розширення можливостей внутрішньо переміщених жінок: історія ГО «Інша жінка». UNDP. 2023 URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/stories/vidstoyuvannya-prav-ta-rozshyrennya-mozhlyvostey-vnutrishno-peremishchenykh-zhinok-istoriya-ho-insha-zhinka> (дата звернення: 07.05.2025).
4. ВПО на Полтавщині продовжують отримувати допомогу [Електронний ресурс] / Гуманітарна місія «Проліска». – 2023. – URL: <https://proliska.org/vpo-na-polatvshhini-prodovzhujut-otrimuvati-dopomogu-vid-proliski/>.
5. Третій день “Екохакатону”: представники громад обговорюють роль довкілля в планах відновлення територіальних громад – Екологія Право Людина. Екологія Право Людина. 2023 URL: <https://epl.org.ua/announces/tretij-den-ekohakatonu-predstavnyky-gromad-obgovoryuyut-rol-dovkillya-v-planah-vidnovlennya-terytorialnyh-gromad/> (дата звернення: 07.05.2025).
6. Децентралізація в Україні. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.ua/newgromada/4404> (дата звернення: 28.04.2025).
7. Ґрунти України в розрізі областей. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/obl-0.html> (дата звернення: 28.04.2025).
8. Звіт Великосорочинського сільського голови Олександра ТИЩИЦЬКОГО за 2022 рік. Великосорочинська громада - вітаємо на офіційному вебсайті. URL: <https://velykosorochynska-gromada.gov.ua/news/1675411625/> (дата звернення: 29.04.2025).

9. Стратегія розвитку Великосорочинської територіальної громади на 2023-2027 роки / робоча група з розроблення Стратегії розвитку Великосорочинської територіальної громади на 2023-2027 роки під керівництвом Тищицького О.В. – Великі Сорочинці; Великосорочинська сільська рада; 2023, – 191 с. URL: https://rada.info/upload/users_files/24832716/dfe606965554f8eccc2c2929b286f6b4.pdf

10. Голік Ю. Особливості розподілу територій і об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області в умовах нового адміністративно-територіального устрою України. Науково-практичний журнал. С. 171–177. URL: <http://ecoj.dea.kiev.ua/archives/2021/6/29.pdf>

11. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2023 році. Головна - Полтавська обласна військова адміністрація. URL: <https://poda.gov.ua/documents/158926> (дата звернення: 29.04.2025)

12. Модель функціонування сільських територій на засадах сталого сільського розвитку / Боголюбов В.М та ін. Науково-практичний журнал. 2023. С. 17–21. URL: http://ecoj.dea.kiev.ua/archives/2023/3/48_2023.pdf#page=17 (дата звернення: 29.04.2025).

13. Миколайчук, М. М., Лесик, О. В. Інструменти розвитку та повоєнного відновлення територій України: аналітичний огляд. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, (7). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-10> 2023. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-10> (дата звернення: 29.04.2025).

14. Валерко Р.А., Герасимчук Л.О., Башинський І.В ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ СІЛЬСЬКИХ СЕЛІТЕБНИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. СТОРІНКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО. С. 215–221. Режим доступу: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2022.13.31> (дата звернення: 29.04.2025).

15. Екологічні фактори як складові природного середовища. Реферат. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/ecology/21276/> (дата звернення: 29.04.2025)

16. Писаренко П. Звіт про стратегічну екологічну оцінку документа державного планування – Стратегії розвитку Великосорочинської сільської територіальної громади на 2023 - 2027 роки. Полтава : ПП «Ін-т агрономії», 2023.

104 с. URL: https://rada.info/upload/users_files/24832716/4b9ab31f3fe1088db722e424191e1b4b.pdf

17. Смирнова С. Екологічні обмеження землекористування сільськогосподарських земель. Причорноморські економічні студії. - 2020. С. 176–

180. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/5458>

18. Миколайчук М. М. Інструменти розвитку та повоєнного відновлення територій України: аналітичний огляд. проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2023. URL: <https://surl.li/dvnana>

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Питання анкети №1

Майбутнє Великосорочинської сільської територіальної громади
Полтавської області

Блок 1. Загальне опитування

1. Які екологічні проблеми у громаді ви вважаєте найбільш нагальними?
(можна обрати декілька варіантів)
 - Забруднення води (річки, ставки)
 - Погіршення якості повітря
 - Несанкціоновані сміттєзвалища
 - Вирубка лісів та зменшення зелених зон
 - Використання агрохімікатів у сільському господарстві
 - Відсутність програм сортування та переробки сміття
 - Інше: _____

2. Що ви вважаєте за потрібне зробити для покращення екологічної ситуації у громаді?
 - Покращити якість питної води
 - Здійснювати контроль за використанням пестицидів і хімікатів у сільському господарстві
 - Розширити зелені зони та висаджувати більше дерев
 - Покращити систему збору та переробки відходів
 - Контролювати рівень забруднення повітря
 - Популяризувати екологічну освіту серед мешканців
 - Інше: _____

3. Чи вважаєте ви актуальним питання щодо якості повітря у громаді?
 - Так, це одна з найважливіших проблем
 - Так, проблема існує, але не є критичною
 - Ні, якість повітря задовільна

4. Чи вважаєте ви актуальним питання щодо якості питної води у громаді?
 - Так, це одна з найважливіших проблем
 - Так, проблема існує, але не є критичною
 - Ні, якість питної води задовільна
 - Інше: _____

5. Як ви оцінюєте стан водних ресурсів (річок, ставків) у громаді?
 - Дуже хороший — вода чиста і придатна для купання
 - Задовільний, але є проблеми з якістю води

- Поганий — вода забруднена та непридатна для використання
6. Чи достатньо у громаді зелених зон (парків, скверів, лісопосадок)?
- Так, зелених зон достатньо
 - Мало, але в цілому ситуація прийнятна
 - Дуже мало, громада потребує додаткового озеленення
7. Чи вважаєте ви актуальним питання щодо стану ґрунтів у громаді?
- Так, стан ґрунтів значно погіршується
 - Так, є деякі проблеми, але ситуація контрольована
 - Ні, якість ґрунтів задовільна
8. Чи має негативний вплив сільське господарство на якість ґрунтів у громаді?
- Так, є зловживання хімічними добривами та пестицидами
 - Так, є деякі нюанси, але ситуація контрольована
 - Ні
9. Чи бажаєте ви отримувати інформацію про екологічні показники стану вашої громади?
- Так, регулярно (щомісячні/щоквартальні звіти)
 - Так, але лише у разі критичних змін
 - Ні, це мене не цікавить
10. Чи підтримуєте ви створення екологічних ініціатив у громаді (екотолоки, висадка дерев, просвітницькі заходи)?
- Так, це необхідно
 - Скоріше так, але потрібна фінансова підтримка
 - Скоріше ні, бо це не є пріоритетом
 - Ні, це неважливо
11. Як, на вашу думку, можна зменшити негативний вплив сільського господарства на довкілля?
- Використання екологічно чистих добрив
 - Обмеження використання пестицидів
 - Контроль за якістю ґрунтів
 - Збільшення площ природоохоронних зон
12. У якій сфері, на вашу думку, громада має найбільші перспективи подальшого розвитку?
- Агропромисловий комплекс
 - Туризм та рекреація

- Відновлювальна енергетика
- Легка промисловість
- Видобувна промисловість
- Транспортна та логістична інфраструктура

13. Які види промисловості ви вважаєте доцільними для розвитку у громаді?

- Харчова промисловість
- Відновлювальна енергетика
- Легка промисловість
- Видобувна промисловість
- Деревообробна та меблева галузь
- Жоден з варіантів, громада має залишатися аграрною

Додаток 2.

Питання анкети №2

**Визначення екологічних пріоритетів та потреб зацікавлених сторін
Великосорочинської громади****Блок 1. Загальна інформація про респондента**

1. До якої категорії Ви себе відносите?
- Місцевий житель (постійно проживаю у громаді)
 - Внутрішньо переміщена особа (ВПО)
 - Представник органів місцевого самоврядування
 - Підприємець / фермер
 - Представник громадської організації
 - Інше (вказіть) _____

2. Ваш вік:
- До 18 років
 - 18–30 років
 - 31–50 років
 - 51–65 років
 - Понад 65 років

3. Ваша зайнятість:
- Працюю
 - Навчаюсь
 - Тимчасово без роботи
 - Пенсіонер
 - Інше _____

Блок 2. Оцінка екологічного стану громади

4. Як Ви оцінюєте загальний стан довкілля у Вашій громаді?
- Добрий
 - Задовільний
 - Незадовільний
 - Важко відповісти
5. Які екологічні проблеми, на Вашу думку, є найбільш актуальними для громади? (можна обрати до 3 варіантів)
- Забруднення повітря
 - Забруднення водних ресурсів
 - Проблеми зі сміттям і відходами
 - Знищення зелених зон та лісосмуг

- Деградація ґрунтів
- Незаконна забудова / порушення природоохоронних зон
- Відсутність екологічного контролю
- Інше (вказіть) _____

6. Чи відчули Ви погіршення стану довкілля після початку війни та збільшення кількості населення у громаді?

- Так
- Ні
- Важко відповісти

Блок 3. Потреби та очікування щодо екологічної політики

7. Які напрями екологічної політики, на Вашу думку, слід розвивати в першу чергу? (оберіть не більше 3-х)

- Озеленення територій та захист зелених зон
- Впорядкування системи збору та переробки відходів
- Очищення та захист водних ресурсів
- Контроль за забудовою та охороною природи
- Екологічна освіта та просвітництво населення
- Підтримка «зеленого» бізнесу та екотуризму
- Відновлення деградованих земель
- Розвиток альтернативної енергетики

8. Чи готові Ви особисто брати участь у вирішенні екологічних проблем громади (наприклад, участь у толоках, еко-ініціативах, громадських слуханнях)?

- Так, активно беру участь
- Готовий/готова за умови належної організації
- Ні, не маю такої можливості
- Важко відповісти

9. Чи вважаєте Ви, що у громаді достатньо інформують про стан довкілля та екологічні ініціативи?

- Так
- Частково
- Ні

Блок 4. Вплив повоєнного розвитку

10. На Вашу думку, які екологічні ризики можуть виникнути у процесі повоєнної відбудови громади та розміщення ВПО?

- Перевантаження інфраструктури

- Зростання кількості відходів
- Забудова зелених зон і прибережних територій
- Збільшення водоспоживання та ризику забруднення води
- Погіршення стану доріг та зростання викидів транспорту
- Важко відповісти

11. Які об'єкти або природні території Ви вважаєте за необхідне взяти під охорону або зберегти в першу чергу?

(Відкрите питання) _____

Блок 5. Додаткові коментарі

12. Ваші пропозиції щодо покращення екологічної ситуації в громаді:

(Відкрите питання) _____

13. Які головні ризики, які можуть унеможливити покращення екологічної ситуації в громаді Ви вбачаєте:

(Відкрите питання) _____

14. Чи хотіли б Ви отримувати інформацію про екологічні заходи та проекти громади?

- Так
- Ні

Додаток 3.

Таблиця 1 – Об'єкти культурної спадщини Великосорочинської СТГ

№ з/п	Найменування об'єкта культурної спадщини	Уповноважений орган	Місцезнаходження	Дата	Вид	Стан
1	2	3	4	5	6	7
2	Великосорочинська сільська територіальна громада					
2.1	Пам'ятник-погруддя письменнику І.В. Самійленку (1864–1925 рр.)	Великосорочинська сільська рада	с. Великі Сорочинці	1995	об'єкт історії	збережено
2.2	Родинна усипальниця Апостолів, серед похованих - гетьман Лівобережної України Данило Апостол (1654-1734рр.)	Релігійна громада	с. Великі Сорочинці, Спасо-Преображенська церква	1732–1734	об'єкт історії	збережено
2.3	Місце розстрілу мирних жителів нацистськими загарбниками	Релігійна громада	с. Великі Сорочинці, поблизу Спасо-Преображенської церкви	1997	об'єкт історії	збережено
2.4	Перший в Україні сільський водогін	Великосорочинська сільська рада	с. Великі Сорочинці, центральна частина села	1926	об'єкт історії	збережено
2.5	Вітряк	-	с. Великі Сорочинці, при в'їзді в село	1972	об'єкт історії	збережено
2.6	Могила партизанки Ольги Бондаренко	-	с. Великі Сорочинці, кладовище	1941	об'єкт історії	збережено
2.7	Пам'ятний знак ліквідаторам аварії на Чорнобильській АЕС	-	с. Великі Сорочинці, центральна частина села, вул Гоголя	2011	об'єкт історії	збережено
2.8	Пам'ятник-погруддя гетьману Данилу Апостолу	Великосорочинська сільська рада	с. Великі Сорочинці	2006	об'єкт історії	збережено

2.9	Могила партизана М.К. Кузьменка	Великобайрацька сільська рада	с. Великі Байрак, кладовище	1941	об'єкт монументального мистецтва	збережено
2.10	Могила В.П. Капніста(1700-1752рр.), Могила М.Р. Капніст, (1914-1993 рр.)пам'ятний знак на місці садиби роду Капністів	Великообухівська сільська рада	с. Велика Обухівка	1752, 1993	об'єкт історії	збережено
2.11	Пам'ятник письменнику В.В. Капністу	Великообухівська сільська рада	с. Велика Обухівка	2008	об'єкт історії	збережено
2.12	Могила учасника бойових дій в Афганістані С.О. Зони (1968-1986рр.)	Великообухівська сільська рада	с. Велика Обухівка, кладовище, південно західна частина	1986	об'єкт історії	збережено
2.13	Братська могила жертв нацизму	Великообухівська сільська рада	с. Велика Обухівка садиба М.Л.Харченко	1941	об'єкт історії	збережено
2.14	Могила жертви нацизму	Великообухівська сільська рада	с. Велика Обухівка садиба В.І.Скрипника	1941	об'єкт історії	збережено
2.15	Могила жертви нацизму	Великообухівська сільська рада	с. Велика Обухівка садиба О.Ф.Ткаченка	1941	об'єкт історії	збережено
2.16	Пам'ятний знак спаленому нацистами серпу 1941 року	Савинцівська сільська рада	с. Олефірівка	1975	об'єкт історії	збережено
2.17	Братська могила воїнів-визволителів	Великообухівська сільська рада	с. Панасівка, кладовище	1941, (1967, 2008)	об'єкт історії	збережено